

Kunskap i rörelse: en antologi om kunskap i
socialtjänsten
Kerstin Svensson & Lars Plantin (red.)

Kunskap i rörelse: en antologi om kunskap i socialtjänsten.
Kapitlet *Om kunskaps-cirkulation och herrelösa forskningsresultat*. Av
Lars Plantin & Elisabet Sernbo

DOI: <http://doi.org/10.37852/oblu.344.c780>

Upphovsrättsinnehavare: Författarna & Social Work Press

Utgivare: Social Work Press

ISBN: 978-91-989360-6-3

e-ISBN: 978-91-8104-740-0

Licensiering: [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Kapitel 8. Om kunskaps-cirkulation och herrelösa forskningsresultat

Lars Plantin och Elisabet Sernbo

Hur utvecklas kunskap i ett landskap där många aktörer rör sig med olika perspektiv och behov? I det här kapitlet utforskas hur kunskap formas, förändras och får ny innebörd när den cirkulerar mellan socialtjänst, universitet och myndigheter. Med fokus på rörelser snarare än överföring synliggörs hur kunskap får liv i möten mellan olika aktörer och perspektiv. Kapitlet lyfter fram både förutsättningar och utmaningar för gemensam kunskapsutveckling i en komplex verklighet där ingen kunskapsform står ensam.

Inledning

Ända sedan i slutet på 1970-talet, när forskningen i socialt arbete formaliserades som ett eget ämne, har det funnits olika förväntningar på och uppfattningar om forskningens förhållande till professionen. Trots det är nog de allra flesta överens om att forskningen har en viktig uppgift i att bistå professionen och det sociala arbetets praktik med vetenskaplig kunskap. Men i vilken utsträckning, på vilket sätt och i vilken form det ska ske har det funnits olika uppfattningar om. Inom akademien kan det ibland höras röster om att socionomer sällan läser och tar till sig forskning. Eller att de endast söker efter generiska kunskaper och kunskaper som med enkelhet kan implementeras och tillämpas. Å andra sidan pratar praktikerna ofta om att forskningen blivit alltför teoretisk, att det finns ett ”gap mellan forskning och praktik” och att forskningen måste ”komma närmare verkligheten” (Svensson & Plantin 2024). Från kunskapsstyrande myndigheter har det också påtalats att det finns stora ”kunskapsluckor”, både inom forskningen och det sociala arbetets praktik, trots att forskningen inom socialt arbete vuxit under de senaste decennierna. Från det sociala arbetets praktik rapporteras det samtidigt om att det ständigt ”väller in” olika kunskapsunderlag i form av riktlinjer, publikationer och erbjudanden om utbildningar. Det sker i en sådan omfattning att det upplevs som svårt att hantera i vardagens praktik

(Svensson & Plantin 2024). Här framträder alltså motsägelsefulla bilder av både vilken kunskap som finns respektive fattas, vilka kunskaper som behövs och om vem som bäst värderar och avgör det. Hur kan vi förstå dessa motsägelsefulla bilder och vad händer med kunskapen och kunskapsutvecklingen i spänningsfältet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet, mellan universiteten och det sociala arbetets praktik? Hur hanteras dessa kunskapsformer i praktiken och inom akademien? I det här kapitlet sätter vi fokus på hur kunskap rör sig och cirkulerar mellan forskning och det sociala arbetets praktik, med särskilt fokus på socialtjänsten.

Forskningen och kunskapsanvändningen

Det finns i dag ett antal olika studier och utredningar som genomlyst den svenska forskningen i socialt arbete men också undersökt kunskapsanvändningen i det sociala arbetets praktik. Bilden som tonar fram visar hur forskningen, de senaste 40 åren, successivt vuxit sig stark och bidragit till att socialt arbete etablerat sig som ett självständigt ämne inom akademien. Forskningsproduktionen är omfattande och forskningsområdena är många. I skrivande stund har nära 500 svenska doktorsavhandlingar skrivits i ämnet (Dellgran & Höjer 2024) och på de 16 lärosätena som bedriver forskarutbildning finns det i dag cirka 170 doktorander. Ämnet har utnämnt drygt ett 100-tal professorer varav ett 70–80-tal i dag är verksamma genom anställningar. Utöver detta arbetar nästan 400 lektorer och docenter, med en viss andel forskning i sin tjänst, på socionomutbildningarna runtom i landet. Sammantaget finns det alltså en stor forskningskapacitet och produktion av forskning i ämnet. Den största publiceringskanalen i dag är dock inte doktorsavhandlingar och rapporter utan vetenskapliga artiklar. Hur många artiklar som årligen produceras inom ämnet är svårt att överblicka eftersom sådana sammanställningar saknas. Vid en rundringning till de fyra lärosätena i söder som bedriver forskning i socialt arbete: Malmö universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet och Linnéuniversitetet, framgår det dock att det här, sammantaget, publiceras 250–300 vetenskapliga artiklar varje år.

De båda forskarna Peter Dellgran och Staffan Höjer har i flera studier undersökt hur forskningen i socialt arbete utvecklats över tid (Dellgran & Höjer 2000, 2011, 2017). De ser ett tydligt mönster där avhandlingarna successivt har

övergått från monografier på svenska till sammanläggningsavhandlingar baserade på internationella vetenskapliga artiklar, främst på engelska. Ämnesinnehållet i forskningen beskrivs som brett och liknas vid ett ruralt landskap med få forskare på många utspridda forskningsområden. De tre områden som förekommer mest i avhandlingarna är omsorg, missbruk och social barnavård. Intresset för att undersöka den mer yrkesprofessionella praktiken och olika arbetsmetoder är dock lägre inom socialt arbete än inom andra välfärdspprofessioner, exempelvis lärare och sjuksköterskor (Dellgran & Höjer 2017). Orsakerna till detta kan vara många men ofta nämns ämnets inomvetenskapliga akademiseringsprocess som en bidragande faktor, där forskningen och forskningskommunikationen behöver svara mot akademiens normer, kultur och behov.

De forskningsfrågor som bottenar i professionens uttryckta behov ges därför inte alltid samma status som den forskning som formuleras fritt inom akademien. Behov som är formulerade närmre professionens praktik upplevs ibland vara i konflikt med den akademiska friheten och dess fria kunskapsökande men uppfattas också vara präglade av alltför stark politisk styrning (Svensson & Plantin 2024).

Den starkare akademiseringen kan också begränsa kommunikationsvägarna för forskningen ut till praktiken. Just nu värderas publicering i internationella vetenskapliga tidskrifter högst, framför allt tidskrifter med stort erkännande (*impact*). För att lätt kunna avgöra vilka publiceringskanaler som har hög vetenskaplig kvalitet har det utvecklats register över tidskrifter, förlag och bokserier där varje kanal nivågrupperas och därmed ges ett kvalitativt värde. Publiceringsmönstret påverkar sedan den resursfördelning som sker inom akademien och styr på flera sätt statusen för både forskarna och organisationen. Många av artiklarna blir emellertid svårtillgängliga för professionen eftersom de antingen samlas i stora databaser, som inte är direkt tillgängliga för socialarbetarna ute i praktiken, eller finns öppet tillgängliga på ett hav av olika sidor med forskning, vilket inte alltid är lätt att överblicka.

Viljan att stödja en spridning av forskningsresultaten till fältet har dock funnits ända sedan ämnet etablerades. Förbundet för forskning i socialt arbete (FORSA) har exempelvis i uppgift att stärka samarbetet mellan forskning, utbildning, praktik och invånare samt främja spridning av kunskap och forskningsresultat. 1994 startade de bland annat *Socialvetenskaplig tidskrift* för att främja publicering

på svenska och tio år senare startade Nordiska socialhögskolekommittén också tidskriften *Nordiskt socialt arbete*. I dag driver FORSA tidskriften *Nordic Social Work Research* för att främja nordisk och internationell publicering sedan *Nordiskt socialt arbete* lagts ner. Mellan åren 1992 och 2022 gav också SSR:s facktidskrift *Socionomen* ut ett forskningssupplement med aktuell forskning.

Ytterligare en faktor som påverkar kopplingen till praktiken är att många som arbetar i socionomutbildningen och/eller forskar i socialt arbete har inga eller bristande professionserfarenheter från det sociala arbetets praktik (Salonen & Panican 2021). Det kan i sin tur påverka vilka frågor som lyfts och prioriteras inom både utbildning och forskning.

Samtidigt behöver inte ämnets ökade akademisering inom utbildningen på universiteten vara den enda orsaken till att de professionsnära forskningsfrågorna inte prioriteras, utan även det sociala arbetets vardagliga organisering kan ha en starkt bidragande roll i denna utveckling. Det är nämligen i praktiken som det skapas förutsättningar för socialarbetarnas kunskapsutveckling.

Redan i slutet på 1980-talet undersökte en av de första professorerna i ämnet socialt arbete, Sune Sunesson, tillsammans med sociologen Kjell Nilsson hur forskningen på området når ut till kommunerna och professionen i landet (Nilsson & Sunesson 1988). Övergripande visar den hur många av intervjupersonerna kom i kontakt med forskning genom det skrivna ordet (rapporter) och det talade ordet (konferenser) men framför allt genom olika kontaktnät och allianser mellan kommuner och lärosäten. Kommuner och chefer med starkare kontaktnät inom forskningen gav alltså en större kontakt med forskningen hos tjänstemännen. Samtidigt angav relativt få intervjupersoner att de direkt *använde* forskning i sina arbeten utan menade att den snarare hade en indirekt påverkan på arbetet och utvecklingen. Forskningen hade alltså, konstaterar Nilsson och Sunesson, en mer ”smygande” inverkan på vardagens beslut (ibid., s. 86). Ytterligare en faktor, menar de, som bidrar till att forskningen inte alltid syns så tydligt handlar om att forskningsresultat ofta förändras när de når ut i praktiken. Resultaten, säger de, blir ”herrelösa, när de lämnats utan uppsikt” och blandas upp med andra kunskapskällor (ibid., s. 165). De samverkar i praktiken med all redan befintlig kunskap och resulterar i en forskningsanvändning som är tydligt relaterad till, och färgad av, sin miljö.

Vad som är forskning och vad som är utvecklingsarbete, konstaterar Nilsson och Sunesson, kan därför bli svårt att se och skilja åt.

Ett decennium senare, i slutet på 1990-talet, genomförde de båda forskarna Åke Bergmark och Tommy Lundström (2000) en studie där de bland annat undersökte kunskaper och kunskapssyn hos socialarbetare inom socialtjänsten. Även i den studien uppgav socialarbetarna en låg forskningsanvändning och många sade sig dessutom vara skeptiska till användningen av mer systematiserade metoder i sitt dagliga arbete. I linje med detta var det också relativt få socialarbetare som följde den vetenskapliga litteraturen på sitt område, inte minst internationell vetenskaplig litteratur. Ytterligare nästan tio år senare, 2006, genomförde de en liknande studie där de kunde konstatera att intresset för forskningslitteratur var fortsatt svalt. Var femte socionom läste regelbundet eller någon gång då och då forskningslitteratur på svenska medan endast några enstaka procent läste internationell forskningslitteratur (Bergmark & Lundström 2007). Samtidigt framkom att en stor majoritet, tre fjärdedelar av socialarbetarna, uppfattade det som viktigt att använda metoder och insatser i sitt arbete som visat sig ha positiva effekter när de prövats i vetenskapliga studier (Bergmark & Lundström 2007). Här fanns alltså en tydlig skillnad mot undersökningen tio år tidigare med en förändring i socialarbetarnas syn på forskningens betydelse för det dagliga sociala arbetet. En bidragande förklaring till detta kan vara den långa och stundtals hätska debatten om det sociala arbetets behov av att systematiseras och vila på en tydligare vetenskaplig grund. Redan i början på 1990-talet inrättade exempelvis Socialstyrelsen *Centrum för utvärdering i socialt arbete* (CUS) för att bidra med mer sammanställningar av forskning och underlag för riktlinjer till socialtjänsten. CUS ersattes senare av *Institutet för utvärdering av metoder i socialt arbete* (IMU) och i dag har Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) till viss del tagit över dessa uppgifter (se vidare Svensson, kapitel 2 i denna antologi). I Bergmark och Lundströms undersökning (2007) framkommer också att nästan fyra av tio socialarbetare hade haft någon form av kontakt med CUS eller IMU och cirka en tredjedel av socionomerna hade läst någon bok eller artikel om utvärdering. Detta kan givetvis ses som ett uttryck för en förändring av synen på forskningens betydelse för det vardagliga arbetet, men det kan också ses som en indikation på en förändring av synen på vilka kunskaper som uppfattas som viktiga, och tillmäts värde.

En ytterligare bidragande faktor i socialarbetarnas mer positiva syn på forskning och systematisering är kanske också att det under 1990-talet växte fram ett nytt sätt att tänka kring organiseringen av den offentliga sektorn, new public management. Modellen fick, och har fortfarande, ett starkt fäste inom många välfärdsorganisationer och har bland annat inneburit ett starkare fokus på effekter av olika insatser (Haque 2007). Även om modellen inneburit ett ökat fokus på systematisering av kunskap, har den också varit starkt kritiserad inom socialt arbete, både av forskare och socialarbetare (Bergmark & Lundström 2007). Framför allt har kritiken riktats mot modellens starka orientering mot mätbarhet, förenklingar och byråkratisering, vilket drar uppmärksamheten från viktiga delar av själva klientarbetet. Modellen, som uppkommit i ett helt annat sammanhang, anses alltså inte lämpa sig för det sociala arbetets organisation (Liedgren & Kullberg 2022; Jacobsson & Meuwisse 2020; Heinch, Gray & Sharland 2016; Lauri 2016).

Det har nu gått nära två decennier sedan Bergmark och Lundströms (2007) senaste studie av forskningsanvändningen och mycket har hänt vad gäller tillgängligheten av forskningslitteratur. Bland annat strävar universiteten efter att öka graden av så kallad open access-publicering och i dag är en stor del av forskningen tillgänglig via olika sökmotorer. Den kan direkt laddas ner till skrivborden, utan omvägen att först besöka ett bibliotek. Många av de kunskapsstyrande myndigheterna, exempelvis Socialstyrelsen, SBU och SKR, genererar i dag också mängder av kunskapsunderlag, sammanställningar av forskning, handböcker och riktlinjer för att underlätta kunskapsutvecklingen i socialtjänsten.

Debatten om evidensbaserade metoder inom det sociala arbetet har fortsatt genom åren och bibehållit ett fokus på relationen mellan forskning och praktik. Studier visar dock att få socionomer, jämfört med andra välfärdsprofessioner, går akademiska vidareutbildningar. Endast drygt fyra procent av de som har socionomexamen, läsåret 2019/2020, tog en masterexamen, vilket kan jämföras med drygt 58 procent för sjuksköterskor (Salonen & Panican 2021). I stället går socionomer kortare kurser och utbildningar anordnade av andra utbildningsaktörer. Parallellt vet vi att det är samma skäl som angavs i Bergmark och Lundströms studie (2007), som i huvudsak handlade om socialarbetarnas brist på tid att följa forskningen. Mängder av rapporter visar hur arbetsbelastningen inom socialtjänsten till och med har ökat och att arbetsmiljön

präglas av stor stress och ständig brist på tid (Arbetsmiljöverket 2018; Socialdepartementet 2017). Så, hur har socionomers kunskapsanvändning utvecklats under senare år och hur beskriver de kunskapsgrunden för sitt vardagliga arbete?

I en större jämförande enkätstudie av olika svenska professioner (Brante m.fl. 2015) uppgav socionomerna att den största kunskapskällan fanns i skrifter om lagar och regler och endast 20 procent menade att deras arbete baserades på vetenskaplig kunskap. När frågan om vetenskaplig förankring i arbetet preciserades ytterligare, menade man att endast 10 procent av arbetet baserades på ny forskning. Samtidigt uppgav en majoritet av socionomerna att det var viktigt att följa med i den vetenskapliga utvecklingen på deras område. En liknande bild av hur olika kunskapsformer värderas framtonar i Bengtssons (2020) studie av socionomers karriärer, statushierarkier och mobilitet inom yrket. Här svarar en majoritet av respondenterna att deras arbete i högsta grad baseras på juridisk kunskap och i lägsta grad på vetenskaplig kunskap. De olika kunskapsformerna får dock olika framträdande ställning beroende på vilken sektor och position man befinner sig i inom yrket. De socionomer som arbetar med utredningar och bedömningar prioriterar i högre grad juridisk kunskap och i lägre grad vetenskaplig kunskap medan mer specialiserade socionomer värderar vetenskaplig kunskap högre. Även bland hälso- och sjukvårdskuratorer har forskning dock visat att graden av vetenskapligt kunskapsutnyttjande kan betraktas som lågt. Ståhl och Lundälv (2024) visar exempelvis hur kuratorer i större utsträckning än forskning använder kollegor och annan litteratur som kunskapskällor i sina arbeten. Utbildningsgrad har dock betydelse, och kuratorer med vidareutbildning, som masterprogram eller grundläggande psykoterapiutbildning, skattar sitt vetenskapliga kunskapsutnyttjande som högre än grundutbildade kollegor (ibid.). För just denna yrkesgrupp kan framtiden därför bli extra intressant att studera, givet den relativt nystartade legitimeringsgrundande utbildningen om 60 hp.

Uppfattningen att det egna arbetet endast i begränsad utsträckning baseras på vetenskaplig kunskap eller evidensbaserade metoder gäller inte bara de som arbetar i klientnära kontakter utan är ett mönster som återkommer även på chefsnivå. I Socialstyrelsens studier av olika verksamhetschefer inom socialtjänsten, som återkommande genomförts sedan 2007, framkommer exempelvis att cheferna successivt blivit alltmer intresserade av forskning

samtidigt som de inte uppfattar att deras egna arbete, i särskilt hög grad, vilar på evidensbaserad praktik. Endast 28 procent av cheferna uppgav 2022 att de i någon omfattning använde insatser som de själva definierat som evidensbaserade, och detta är en ökning med 8 procent sedan 2007 (Socialstyrelsen 2023).

Sammanfattningsvis visar genomgången av kunskapsläget att socionomer blivit mer och mer positiva till forskningens betydelse för det vardagliga arbetet. De flesta uppfattar det som viktigt att använda metoder och insatser i arbetet som visat sig ha positiva effekter när de prövats i vetenskapliga studier. Å andra sidan kan vi inte spåra några större förändringar över tid när socionomerna beskriver och rangordnar de viktigaste kunskapskällorna för deras arbete. Vetenskaplig kunskap hamnar längst ned på listan och juridisk kunskap högst, om än med vissa inomprofessionella variationer. Här finns alltså en inkonsekvens där socionomerna är mer positiva till vetenskaplig kunskap samtidigt som de sällan säger sig använda den. Ett sätt att förstå detta är att återvända till Nilsson och Sunessons (1988) diskussioner om forskningsanvändning där de bland annat hänvisar till den amerikanska policyforskaren och Harvardprofessorn Carol Weiss (1980). Weiss menar nämligen att forskningsanvändning ofta är svårt att påvisa i det dagliga arbetet eftersom själva användningen av forskningsresultat sällan visar sig direkt och instrumentellt utan ofta har en mer gradvis inverkan på arbetet. Det gäller särskilt, säger hon

when the issues are complex, the consequences are uncertain, and a multitude of actors are engaged in the decision-making process. (s. 397)

Beskrivningen kan sägas gälla många situationer i det sociala arbetets vardag. Weiss beskriver denna mer indirekta påverkan i termer av *knowledge creep*, ett begrepp som Nilsson och Sunesson (1988) översatt till 'smygande forskning'. I deras resonemang riskerar forskningsresultaten att bli otydliga när de blir "herrelösa" i det sociala arbetets praktik och bäddas in i en mängd andra kunskapsformer (s. 165). Att socialarbetarna värderar sin forskningsanvändning som låg skulle alltså kunna härledas till detta resonemang där forskningen uppfattas ha en mer indirekt påverkan. Värderingen av forskningens påverkan kanske därför inte kan knytas direkt till värderingen av forskningens upplevda potential som kunskap, utan snarare till en osäkerhet om relationerna mellan vetenskaplig kunskap som uppfattas som abstrakt och en vardag som uppfattas som konkret, om än komplex.

Samtidigt visar presentationen ovan att forskningsanvändningen uppfattas olika beroende på var man arbetar och vilka arbetsuppgifter man har inom det sociala arbetet. Personer i chefsposition behöver exempelvis inte värdera samma kunskapskällor som en person som arbetar med psykosocial rådgivning och inte heller behöver en kurator och en utredningssekreterare ha samma kunskapssyn i detta avseende. Olika utgångspunkter ger olika perspektiv. Men, kan man då undra, hur påverkar detta det sociala arbetet i ett större perspektiv när olika aktörer har olika bilder av kunskapsanvändning och kunskapsbehov? Hur ser det ut utanför det sociala arbetets praktik, bland politiker och de kunskapsstyrande myndigheterna? Vad har de för syn på kunskap och kunskapsbehov i socialt arbete? Eller universiteten, hur ser de på kunskapsformer som beprövad erfarenhet i relation till den vetenskapliga kunskapen?

Värdet av olika kunskapsformer

Inom ramen för den nationella forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten¹³ initierades ett större forskningsprojekt 2022 kring frågor om kunskapsformer, kunskapsbehov och kunskapsanvändning i socialt arbete (se vidare Svensson & Plantin 2024). Studien baserades på 30 fokusgrupper med totalt cirka 150 deltagare från olika grupper av centrala aktörer inom det sociala arbetet: brukare, socialarbetare från olika sektorer inom socialtjänsten, socialchefer, FoU-enheter, socialnämndspolitiker, företrädare för institutionerna i socialt arbete på universiteten samt flera av de kunskapsstyrande myndigheterna (se vidare Svensson & Plantin 2024). Syftet var att undersöka hur dessa olika aktörer ser på kunskap i socialtjänsten med särskilt fokus på de två kunskapsformerna vetenskap och beprövad erfarenhet.

En övergripande slutsats av studien är, liksom i Bengtssons studie (2020), att synen på kunskap är perspektivberoende och skiftar beroende på ansvar och arbetsuppgifter. De grupper som arbetar klientnära uttrycker ofta behovet av flera olika kunskapsformer som sammantaget skapar en helhetssyn i arbetet, men inte att det behövs någon specifik inbördes rangordning av de olika

¹³ www.forskarskolanfys.se

kunskapsformerna. Men de betonar vikten av att väga in brukarnas egna erfarenheter och kunskap om sin livssituation, den beprövade erfarenheten av tidigare ärendesituationer men också att luta sig på forskning eller annan "faktakunskap" som är relevant för situationen. Det handlar om en balans mellan klienternas kunskaper, vetenskap och beprövad erfarenhet. Det handlar också om en balans mellan att använda specifika metoder och annan mer allmänbildande kunskap som ger stöd för analys och kloka beslut i enskilda ärenden.

Vissa upplever att standardisering gör det mer tydligt, men samtidigt styr det vart fokus ska vara så man kanske inte välkomnar andra aspekter som klienten för med sig. Det är dennes liv vi ska jobba med, inte en färdig mall.

(Socialsekreterare, IFO)

I den internationella forskningen diskuteras ofta vikten av att socialarbetare använder ny kunskap och nya forskningsrön i kombination med ett *kritiskt tänkande* (Gibbons & Gray 2004; Gibbs & Gambrill 1999). Kritiskt tänkande har länge varit en viktig del av den globala standarden för socialarbetarutbildningarna (IASSW 2025), men det har inte funnits någon riktig enighet kring vad som menas med begreppet. Mathias (2015) ser två olika perspektiv som tonar fram i litteraturen. Det ena perspektivet menar att det kritiska tänkandet är viktigt för socialarbetaren som en del i ett vetenskapligt tänkande och för att pröva sanningshalten i forskningen. Utgångspunkten vilar på Poppers (1963) tankar kring kritisk rationalism och vikten av att pröva hypoteser och påståenden utifrån falsifiering, det vill säga att se om påståendena håller vetenskapligt. Det andra perspektivet har ett tydligare fokus på kunskap som en social konstruktion och de värderingar som genomsyrar den vetenskapliga kunskapen och dess konsekvenser. Denna riktning är alltså mer intresserad av att det kritiska tänkandet ska säkerställa att kunskapen och dess praktik stämmer överens med goda värden för klienten och har inga objektiva anspråk. Ett uttryck för det senare är hur införandet av olika diagnosmanualer för olika psykiska sjukdomar (t.ex. DSM-IV) kritiserats för att vara oetiska och inte alltid gynna klienten (Gibbs & Gambrill 1999). Mathias (2015) ser dock inga konflikter i att kombinera dessa båda perspektiv, utan tvärtom menar han att det finns mycket stöd för att socialarbetare behöver förlita sig på många kunskapskällor och ett kritiskt tänkande utifrån olika perspektiv. Det betyder att värdefokuserat kritiskt tänkande inte behöver sättas i motsats till vetenskap utan:

the social constructionist view of both science and critical thinking stresses the centrality of values in both domains. (Mathias 2015, s. 464)

I vårt material finns många beskrivningar av hur detta kritiska tänkande är något som både görs och önskas mer av. Det sker enskilt i olika fall men många gånger i grupp, i handledningssituationer eller på så kallade metodmöten där både det vetenskapliga värdet och värderingarna i ny kunskap diskuteras.

Det finns dock en svårighet i att balansera helheten av olika kunskaper, säger socialarbetarna, eftersom det hela tiden ”väller in” ny kunskap i form av råd, metoder och rekommendationer som de bör förhålla sig till. I det inkommande flödet är det svårt att sortera vad som är ”bra kunskap” eller ”vad som är användbart” i det egna arbetet. Det kräver inte bara ett kritiskt tänkande utan också tid att sortera alla erbjudanden om utbildningar och kunskap och det är inte alltid klart vad som är baserat på forskning eller vad som ”har evidens”, som socialarbetarna ofta uttrycker det i fokusgrupperna.

Vad som är att betrakta som vetenskaplig kunskap är inte heller helt tydligt utan definieras lite olika av socialarbetarna i vår studie. För en del handlar vetenskap om akademisk forskning som de stöter på i utbildningar, föreläsningar på jobbet eller på internet, medan det för andra mer handlar om riktlinjer och rekommendationer från Socialstyrelsen och andra myndigheter. Många nämner också evidensbaserade metoder och standardiserade manualer när de pratar om vetenskaplig kunskap. Redan här har vi alltså en osäkerhetsfaktor när vi pratar om vetenskap och socialtjänstens kunskapsanvändning. Beprövad erfarenhet ges en mer samlad beskrivning då den beskrivs som den erfarenhet som både organisationen och arbetsgruppen gemensamt har samlat på sig. Den överförs ofta i mer eller mindre planerade kollegiala diskussioner, som socialsekreterarna värderar högt. Kunskaperna utvecklas också i mer strukturerade sammanhang på arbetsplatserna, som handledning.

Det blir en form av kunskapsinhämtning när vi har handledning. Det är ju de tillfällena när vi som grupp pratar om ett ärende och tittar på vad som är svårigheter i just det. Det blir kanske också mer evidensbaserat, man samlar ihop den gemensamma kunskapen på ett annat sätt. Tittar på någonting tillsammans.
(Socialsekreterare, IFO)

Beskrivning av kunskapsformerna i det klientnära arbetet har alltså flera ”ben” och påminner om den nyare definitionen av evidensbaserad kunskap i socialt

arbete som diskuteras både internationellt (Soydan & Palinkas 2014) och nationellt, det vill säga att man väger samman brukares kunskap, den beprövade erfarenheten och bästa tillgängliga kunskap (Sager & Pistone 2019; Socialstyrelsen 2023). Utvecklingen har skett från ett tidigare mer medicinskt dominerat perspektiv på evidens (Guyatt m.fl. 1992) till en bredare och mer allmän definition (Sackett m.fl. 1996). Samtidigt finns många fallgropar i detta kunskapsbygge. Både brukarna och socialarbetarna noterar att socialtjänstens arbete allt tydligare tvingas mot juridikens område och en byråkrati som sätter organisationens behov i fokus snarare än brukarens. Detta uppmärksammas i fokusgrupperna, exempelvis genom ett upplevt ökat fokus på att arbeta enligt vissa riktlinjer eller ställa vissa typer av frågor, vilket inte alltid upplevs varken korrelera med klienternas behov, eller på ett tillfredsställande sätt kunna beskriva vad som hjälpt (eller inte) i den specifika situationen. Möjligheterna till kunskapsutveckling, givet detta arbetssätt, kan med andra ord inte tas för givna, även om möjligheterna till utvärdering kan förefalla goda om alla exempelvis ställer samma fråga. Tiden med brukarna och möjligheterna att komma åt deras kunskaper, men också möjligheten att komma i kontakt med vetenskaplig kunskap kan i stället minska, i takt med att andra kunskapsformer och behov gör allt större anspråk.

Lagrum och evidens och standardisering, det väger över för mycket och då försvinner erfarenheten och brukarnas egna kunskaper. Det blir helt snedfördelat i den här kunskapsbaserade praktiken.

(Socialsekreterare)

Längre upp i den organisatoriska kedjan framträder en lite annan värdering av kunskapsbehoven och synen på kunskapsutveckling. Bland chefer, politiker och de kunskapsstyrande myndigheterna läggs generellt sett en starkare betoning på kunskap som ger en tydligare överblick, en kvantitativ kunskap som exempelvis beskriver de olika delarna i verksamheten som man är ansvarig för. Det handlar då om kunskap som kan beskriva utfall och effekter av olika insatser eller statistik från SCB som kan ge perspektiv på den egna verksamheten. Denna kunskap uppfattas alltså som mer relevant för de uppgifter som politiker och chefer är satta att sköta. Den beskrivs också som mer begriplig än den kvalitativa och fördjupande kunskapen, som de menar oftast bara behandlar delar, eller vissa aspekter av, verksamheten. En specifik svårighet som lyfts med denna typ av

kunskap är att den kan vara mångfacetterad på ett sätt som gör att den upplevs som omöjlig att direkt dra givna slutsatser av.

Det är ganska svårt det där, för jag kan ju sitta och prata med Ann här och få en bild av verksamheten och så åker jag ut på tre boenden så får jag tre andra olika bilder till av hur det ser ut.

(Politiker socialnämnd)

Den kvalitativa kunskapen förstås alltså som svårare att hantera än den mer översiktliga bild som ges av statistiken. Är statistiken dessutom lokalt framtagen och har fokus på den egna organisationen eller kommunen, uppfattas den som ännu mer värdefull. Vetenskapliga forskningsstudier betraktas som intressanta på ett generell plan men sägs ofta ha nackdelen att de inte beskriver den egna lokala verksamheten.

När man tittar på sin verksamhet utifrån (egna) datainsamlingar så blir man medveten om vad det kan finnas för fel, kanske det skiljer mellan olika siffror och verksamheter och varför ser det ut sådär.

(Socialchef)

Politiker och socialchefer efterlyser alltså kunskap som baseras på lokal statistik och lokala förhållanden. Aktörer som befinner sig ännu ett snäpp längre från det direkta klientarbetet, som SBU, efterlyser också mer kunskap. De kunskapsstyrande myndigheterna efterlyser dock kunskaper av lite andra slag: fler randomiserade studier eller andra former av effektstudier på vad som ”fungerar och är effektivt”, på en aggregerad snarare än lokal nivå. Samtidigt efterlyser Socialstyrelsen också mer lokalt producerad kunskap, i form av en ökad systematisering och dokumentation i socialtjänstens vardagliga arbete (se exempelvis Individbaserad systematisk uppföljning, ISU). Detta väcker frågor, inte minst om hur kunskaper förväntas röra sig mellan alla de nivåer samtliga aktörer relaterar till, men tenderar att betona på olika sätt.

Universiteten, å sin sida, säger i fokusgrupperna att de ser det som en central uppgift att bidra till kunskaps- och kompetensutveckling i socialtjänsten. Samtidigt kan de se flera svårigheter och utmaningar i detta arbete. En utmaning handlar om att balansera behovet av praktiska, tillämpbara kunskaper men samtidigt understödja ett mer teoretiskt baserat tänkande via forskningen. Just den mer teoriutvecklande forskningen tenderar nämligen att uppfattas som mindre relevant för praktiken, eftersom den inte alltid direkt för med sig ett mer

tillämpat och tydligt generiskt perspektiv. Den riskerar därför att bli en egen och avskild kunskapsform som blir väsensskild från praktiken. I fokusgrupperna med socialarbetarna bekräftades också denna bild då de ofta diskuterade ”gapet mellan forskning och verklighet” eller att kunskapen från universiteten kommer ”från en annan verklighet”. Samtidigt betonade deltagarna önskemål om att få diskutera sina arbeten med forskare, för att få just teoretiskt understöd för kunskapsutveckling. Uppfattningen om skilda verkligheter bottenar kanske alltså i en tanke om att forskning och praktik styrs av två helt skilda kulturer (Brown 2014), snarare än avspeglar de faktiska förhållandena. Frågan kan dock också härledas till vad som ska styra forskningen – den fria kritiska forskningen eller praktikens utpekade behov? Ytterligare ett problem som universiteten nämner är svårigheten att nå ut med forskning på ett slagkraftigt sätt, i synnerhet i konkurrensen med andra aktörer som erbjuder de kortare utbildningar socionomer oftare går, jämfört med universitetens masterprogram. Artiklar och böcker vänder sig många gånger till en inomvetenskaplig publik och utbildningarna man erbjuder är inte alltid korta och avgränsade eller har ett starkt fokus på tillämpbarhet som professionen, och kanske i synnerhet cheferna, efterlyser. En lösning som både universiteten, socialarbetarna och klienterna efterlyser, för att stärka den ömsesidiga dialogen, är att hitta fler gemensamma mötesplatser där kunskap kan mötas och utbytas. Hur det ska gå till är emellertid oklart.

Studien visar alltså på flera intressanta likheter men också skillnader mellan de aktörer som befinner sig i det direkta klientarbetet och de som befinner sig längre ifrån. Alla säger sig värdera både vetenskap och beprövad erfarenhet som viktiga kunskapsformer för socialtjänsten men samtidigt värderas dessa kunskapsformer olika. De som befinner sig nära det direkta klientarbetet ger uttryck för en bred kunskapsbas där vetenskaplig kunskap är en av flera kunskapsformer. Längre bort från klientarbetet ges den vetenskapliga kunskapen en starkare särställning. Vad som är vetenskaplig kunskap uppfattas dock olika av informanterna och flera i det direkta klientarbetet pekar, utifrån en bredare kunskapsbas, på svårigheten att veta om metoder eller andra arbetssätt baseras på en vetenskaplig grund. Många av de intervjuade aktörerna efterlyser mer lokalproducerad kunskap och mer tillämpad forskning samtidigt som det också beskrivs hur socialtjänsten fullkomligt översköjs av kunskap i olika former.

Universiteten pekar på svårigheterna med att nå ut med forskningen till praktiken samtidigt som praktiken önskar mer kunskapsstöd från universiteten. Men hur ska vi förstå allt detta?

En tankeram för kunskapsutvecklingen – att cirkulera kunskap

Kritiken mot socialtjänsten, under de senaste decennierna, har i hög grad handlat om att den i alltför liten utsträckning tar till sig nya forskningsrön och att de professionella sällan bygger sina beslut på vetenskaplig kunskap (Heinch m.fl. 2016). I dessa diskussioner anses den vetenskapliga kunskapen starkt kvalitetsdrivande och central för kunskapsutvecklingen i socialtjänsten (SOU 2008:18). Inte minst att använda metoder som vilar på vetenskaplig grund uppfattas som en garant för att klienter, oavsett var i landet man bor, bemöts på ett likvärdigt och kvalitativt sätt. Brister i både kunskapsöverföringen och användningen av vetenskaplig kunskap ses därför som starkt problematisk för kunskapsutvecklingen i socialtjänsten.

I vår studie framgår också att vetenskaplig kunskap är mycket viktig för det sociala arbetets praktik och något som socialarbetarna önskar mer av. De efterlyser mer forskning kring olika metoders effektivitet och använder gärna manualer och tydligt strukturerade metoder som vilar på vetenskaplig grund. Samtidigt understryker de att detta inte ensamt räcker till för att hantera den komplexitet de dagligen möter i sitt arbete. Det behövs både vetenskap och beprövad erfarenhet, men också andra kunskapsformer för att kunna fatta välgrundade beslut. Det råder också olika uppfattningar om vad som är vetenskaplig kunskap och om den är liktydig med evidens, eller om olika metoder och arbetssätt har en vetenskaplig förankring eller ej. En del forskningsresultat ”smyger” sig också in i det vardagliga arbetet, tar sig nya uttrycksformer och påverkar beslut på ett mer indirekt sätt. Den smygande kunskapen bidrar alltså inte alltid till att förändra något här och nu utan kan i stället bidra till en bredare bildning som också gynnar, som vi diskuterade ovan, ett ökat kritiskt tänkande. Ett bekymmer kan dock vara att socialsekreterarna har svårt att artikulera det som smyger. Det de beskriver, är ofta förkroppsligade metaforer som ”magkänsla” kopplat till kunskapsanvändning i sina

bedömningar, eller hur de ibland märker att kunskaper ”ligger och skvalpar någonstans i bakgrunden”. På denna svårighet att artikulera det smygande, följer en svårighet i att veta vad det är för kunskap som smugit sig in. Är det forskningsresultat och har de tolkats på ett rimligt sätt? Det följer också begränsade möjligheter att kollektivt och kritiskt bepröva effekterna av kunskapsanvändningen.

Den vetenskapliga kunskapen befinner sig således i ständig rörelse och förändring i det sociala arbetets praktik. För att förstå kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten krävs det att vi inte enbart sätter fokus på kommunikationen och implementeringen av vetenskaplig kunskap, det vill säga låser vårt fokus på en sändare och en mottagare, utan ser hur kunskapen rör sig mellan många olika kunskapsaktörer och utvecklas när den smälter samman med andra kunskapsformer. Att förflytta fokus till dessa rörelser kan vara ett sätt att analytiskt förhålla sig till, förstå och förändra hur det faktiskt går till när kunskaper blir herrelösa: när och var kunskaper smyger sig in samt vilka aktörer som påverkar dessa rörelser. Detta är centrala frågor, inte minst för att förstå vad som blir hjälpsamt i det sociala arbetet, när och varför.

I linje med resonemangen ovan betonar den amerikanske historikern och vetenskapsteoretikern James Secord (2004) betydelsen av att undersöka hur kunskap rör sig, över tid, mellan platser och människor. Han menar att vi ofta är alltför fixerade vid ny kunskap och dess uppkomst men sällan intresserar oss för hur kunskapen rör sig, utvecklas och ständigt ges nya innebörder. Vi tenderar, menar han, att se kunskap som något fast och statiskt som ska förmedlas och tas emot av en mottagare i stället för att se kommunikationen som en del i själva forskningsprocessen, något som är integrerat i själva ”kunskapandet” och som hjälper oss att följa kunskapens rörelse. Secord beskriver detta perspektiv i termer av *kunskapsirkulation*, ett begrepp som sätter fokus på föränderlighet och vad som händer med kunskapen när den tolkas och förstås i olika kontexter eller när den plötsligt blir en angelägenhet för många och inte få. Vad ser vi analytiskt när vi förändrar vårt fokus från produktionen av kunskap till cirkulationen av kunskap? Finns det en startpunkt för kunskap eller ska vi se produktion och cirkulation som oskiljaktiga, ett evigt kretslopp av cirkulär förändring?

I Sverige har de båda historikerna David Larsson Heidenblad och Johan Östling (2024; Östling & Larsson Heidenblad 2017) ställt sig dessa frågor och diskuterar

en intressant tankeram som möjliggör ett ökat fokus på hur kunskap cirkulerar. De pekar bland annat på vikten av att uppmärksamma mångfalden av *kunskapsaktörer* som bidrar i cirkulationen i takt med att kunskapen rör sig men också de många *kunskapsarenor* där kunskapen utbyts och är i omlopp. I Socialtjänstens fall sker kunskaps-cirkulationen dels externt, mellan olika kunskapsproducenter och socialtjänsten, dels internt inom organisationen. Mycket av den externa kunskapen överförs dock inte i dialog utan når oftast den enskilde genom olika *kunskapskanaler*. Det kan handla om artiklar och böcker från universitet eller riktlinjer, PM, rapporter och information från olika myndigheter. Det är kunskaper som tas in av den enskilde, som tolkas och sedan vägs samman med andra individuella kunskaper och erfarenheter. Mycket av den kunskap som faller inom kategorin ”bästa tillgängliga kunskap” i den nya evidensdefinitionen förmedlas via dessa kunskapskanaler. Givetvis kan denna kunskap även förmedlas på olika kunskapsarenor, och i dialog, men ofta finns inte forskaren till hands för den professionella, varken för att diskutera forskningsresultat i generell bemärkelse, eller för att diskutera hur kunskapen kan användas för att ta mer specifika beslut i vardagens praktik.

Att understödja kunskaps-cirkulationen

Inom socialtjänsten beskrev våra intervjupersoner en mängd olika kunskapsarenor där kunskap cirkuleras. Det handlar om handledningsträffar, nätverksträffar, metodmöten, möjligheter till rådgivande samtal med förste socialsekreteraren eller andra kolleger, interna utbildningar men också möten med klienter. Här möter de individuella kunskaperna och individens tolkning av den ”bästa tillgängliga kunskapen”, den gemensamma beprövade erfarenheten, i dialog. En del kunskap smyger in i det praktiska arbetet medan annan kräver en tydligare implementering och förändring. Kunskapsarenorna erbjuder alltså på detta sätt ett möte mellan olika kunskapsformer och möjligheten att i dialog kritiskt granska och utveckla det egna arbetet. Många av socialarbetarna i vårt material värderar kunskapsarenorna högt men efterlyser också mer tid för reflektion, både enskilt och med kolleger.

Vilken kunskap den enskilde socialarbetaren tar in via kunskapskanalerna eller hur den sedan kommer i rörelse och används i det dagliga arbetet är nämligen inte alltid uppenbart. I fokusgrupperna diskuterar flera socialarbetare hur det

stora inflödet av kunskap och information gör det svårt att se vilken kunskap de kan behöva. Därför kan också urvalet av ”den bäst tillgängliga kunskapen” ske mer slumpartat. Det kan handla om att de skrollar förbi något intressant eller ser ett erbjudande om ett webinarium att lyssna på. Forskning visar dock att urvalet av kunskap som socialarbetarna tar till sig tenderar att vara kunskap de redan känner igen och därför lätt kan smälta samman med tidigare erfarenheter (Von Thiele Schwarz, Hasson & Markström 2024). Processen att nå nya insikter och få till stånd en revidering av tidigare kunskaper underlättas dock av ett reflekterande förhållningssätt till de egna kunskaperna (Schwartz 2019). Förmågan att göra detta har diskuterats av många filosofer men utvecklas inte vidare här. Tid för att reflektera ger därför bättre förutsättningar för att hantera ny kunskap som förmedlas. Det kan ske individuellt, och de av deltagarna som exempelvis gått en masterutbildning, beskriver hur de upplevt det som gynnsamt för både kunskapsutvecklingen och den egna reflektionen, i synnerhet om de gått utbildningen efter några år i yrket. Men, för att kunskapen om en ny metod eller ett nytt förhållningssätt ska leda till en kollektiv förändring, ett paradigmskifte i arbetet, krävs en dialog med andra kunskapsaktörer, med klienterna, kollegerna, forskarna eller annan professionell expertis, på en kunskapsarena. Kunskapsarenorna kan se olika ut och vara mer eller mindre beständiga men har vanligtvis en viss stabilitet i sin form. Det kan handla om situationer i handledning eller utbildning men också forskningscirkelars tillsammans med universitetet. De skapar förutsättningar för utbyte av kunskap och uppstår när olika aktörer behöver utbyta kunskap med varandra. I vår studie efterlyste både universitetet och socialtjänsten denna typ av mötesplatser och kunskapsarenor för ett utökad utbyte av kunskap. Det kan ske som nämnts i konkreta forskningscirkelars i samarbete mellan socialtjänst och universitet men också genom att forskare och praktiker möts regelbundet i tematiska nätverk, att man har årliga konferenser tillsammans eller att man anordnar gemensamma seminarierier med praktiker, forskare och andra kunskapsaktörer. Samtidigt är det viktigt att understryka att mötena på dessa kunskapsarenor kan innebära en viss friktion då invanda föreställningar och perspektiv sätts på prov. Forskningsresultat kan omkullkasta vedertagen praxis på samma sätt som kunskapen från praktiken kan utmana givna vetenskapliga perspektiv. Flera faktorer påverkar denna process och förutsättningarna för att olika kunskaper kan mötas och utvecklas. Det kan bland annat handla om trovärdigheten i hur kunskapen tagits fram men också hur den kommuniceras och på vilka arenor

(Lynöe, Juth & Eriksson 2025). Kunskapsarenorna möjliggör emellertid dialog vilket i sin tur kan öppna upp för gemensam kunskapsutveckling.

Diskussion: När kunskap möts – perspektiv på kunskapsutveckling i socialtjänsten

Det finns flera förtjänster med att använda denna tankemodell om kunskaps-cirkulation för att förstå hur kunskap produceras och utvecklas internt inom socialtjänsten men också externt, i kontakten med andra kunskapsaktörer. Framför allt sätter den fokus på mångfalden av olika kunskapsaktörer och hur kunskapen inte är något fast utan befinner sig i ständig rörelse. Kunskapen förnyas ständigt, förädlas och utvecklas genom mötet med och mellan människor på olika arenor. Den är inte ”herrelös”, i bemärkelsen att den tappat kontakt med en upphovsmakare, utan i rörelsen finns många kunskapsaktörer som hela tiden bidrar till utvecklingen där kunskapen cirkulerar. Tankeramen öppnar på så sätt inte bara upp för ett perspektiv på hur kunskapen på olika sätt rör sig in i socialtjänsten, utan reser också frågor om hur kunskapen kan röra sig i andra riktningen – från socialtjänsten till exempelvis universiteten eller de kunskapsstyrande myndigheterna. Hur ser den rörelsen ut? Vilka kunskapsarenor finns det för en kunskaps-cirkulation häremellan och hur uppfattar universiteten och de kunskapsstyrande myndigheterna kunskapen som utvecklats i praktiken?

Dessa frågor, och fokusgruppsdeltagarnas diskussioner om hur olika kunskapsformer värderas olika, visar också hur hela frågan om kunskap och kunskapsutveckling inom socialtjänsten genomsyras av olika maktdimensioner. Vems kunskap är mest ändamålsenlig i olika situationer och utifrån vems perspektiv? I vårt material ges många exempel på hur skilda sätt att värdera kunskap, beroende på position och ansvarsområde, skapar tydliga kunskapshierarkier. Det handlar exempelvis om klienter som beskriver hur mötet med socialsekreterarna alltmer kräver att klienterna kan sin juridik och förstår socialtjänstens organisation men det kan också handla om socialsekreterare som uppmuntras att ständigt sammanställa och rapportera siffror på sitt arbete, utan en kunskapsutvecklande diskussion om varför insatsen i fråga blivit (eller inte blivit) till hjälp. Det handlar alltså om att viss kunskap

prioriteras, ges tolkningsföreträde och större legitimitet än annan kunskap, det vill säga en form av epistemisk orättvisa (Fricker 2018; Raj 2013).

Snarare än en sådan intern värdering mellan olika former av kunskap ger socialsekreterarna uttryck för vikten av att kritiskt värdera samtliga kunskapsformer som kan vara relevanta i ett specifikt fall. Kunskaps-cirkulation som begrepp ger här möjlighet att se hur kunskap tar sig in i organisationen på olika sätt, utvecklas och förs vidare i diskussioner eller handling. En del kunskap tycks sippra in i organisationen och ha en allmänbildande och analytiskt fördjupande funktion medan annan kunskap mer aktivt implementeras in i organisationen. Den kunskap som implementeras handlar ofta om specifika metoder och program som används i en viss utsträckning men sällan fullt ut. Flera socialsekreterare beskriver hur dessa metoder fungerar som viktiga hjälpmedel för att sätta fokus på olika saker, men inte ensamt kan fungera som en fullständig lösning för den enskilde. Annan kunskap, som sipprat in i organisationen och den beprövade erfarenheten (Nilsson & Sunesson 1988), krävs för att göra sammanvägda bedömningar av mångfacetterade och föränderliga situationer, fatta rätt beslut och ge rätt behandling. Det handlar om samtal med brukare och kolleger eller forskning som ”väller in” i mejlkorgen. Det kan också handla om ”gammal” kunskap från socionomutbildningen, som socialsekreterarna inte alltid är medvetna om att de bär med sig, men som ibland blir påtaglig. Det kan även vara influenser från föreläsningar eller konferenser, vars effekter på arbetet kan vara svårfångade snarare än bli applicerade. Teoretisk kunskap kan vara sådan kunskap som socialsekreterarna bär med sig, inte vet riktigt när och hur den kommer till användning men som kan vävas in i olika reflexiva resonemang kring klienter. En stor del av forskningen kommer på så sätt att användas på ett mer indirekt sätt och påverkar annan mer aktivt implementerad forskning. Forskningsanvändningen i socialtjänsten sker alltså sällan i en mer instrumentell form utan genom en sammanvägning av många olika kunskaper som cirkuleras både internt och externt. Begrepp som kunskapsspridning, implementering och kunskapsanvändning i det sociala arbetets praktik hamnar på detta sätt i ett nytt ljus och speglar en hög grad av komplexitet.

Att stimulera kunskapsutvecklingen och forskningsanknytningen i socialtjänsten handlar alltså både om att stärka den forskning som är mer allmänbildande och analytiskt fördjupande, som sipprar in i organisationen och har en mer indirekt

påverkan på olika beslut, och att stödja olika former av vetenskapligt förankrade metoder och program som mer aktivt kan implementeras in i organisationen. Förutsättningarna för detta, och för att olika kunskapsformer ska kunna integreras i det dagliga arbetet, handlar om att uppvärdera kunskaps-cirkulationen både internt och externt i socialtjänsten. Det handlar om tid för reflektion, att värna och utveckla de interna kunskapsarenorna för kunskaps-cirkulation men också att skapa nya kunskapsarenor externt, i relation till exempelvis universiteten eller andra kunskapsproducerande organisationer. Det kan handla om fler möten inom fortbildning men också fler möten för kunskapsutbyte mellan forskning och praktik. Det skulle i sin tur kunna innebära ett nästa steg i en akademiseringsprocess av det sociala arbetet.

Referenser

- Arbetsmiljöverket (2018). *Projektrapport Socialsekreterares arbetsmiljö*. Rapport 2015/051465.
- Bengtsson, M. (2020). *Karriär och profession: Om positioner, statushierarki och mobilitet inom socionomyrket*. Lund disserterations in social work.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2000). Kunskaper och kunskapssyn: Om socialarbetare inom socialtjänsten. *Socionomens forsknings-supplement*, 12, 2–15.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2007). Att studera rörliga mål: Om villkoren för evidens och kunskapsproduktion i socialt arbete. *Socionomens forsknings-supplement*, 21, 4–16.
- Brante, T., Johansson, E., Olofsson, G & Svensson, L.G. (2015). *Professionerna i kunskaps-sambället: En jämförande studie av svenska professioner*. Liber.
- Brown, C. (2014) "Who you know and what you have to say": An alternative look at knowledge mobilization theory. *International Journal of Market Research*, 56(4), 411–558.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2000). *Kunskaps-bildning, akademisering och professionalisering i socialt arbete*. Diss. Göteborgs universitet.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2011). Nya trender och gamla mönster: Doktorsavhandlingarna i socialt arbete 1980–2009. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 18(2). doi: 10.3384/SVT.2011.18.2.2469.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2017). Varför forskarutbildning? *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24(2).
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2024). *Lista över doktorsavhandlingar i socialt arbete*. Arbetsmaterial. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

- Fricker, M. (2018). Epistemisk orättvisa: Kunskap, makt och etik. Thales.
- Gibbons, J. & Gray, M. (2004). Critical thinking as integral to social work practice. *Journal of Teaching in Social Work*, 24, 19–38.
- Gibbs, L. & Gambrell, E. (1999). *Critical thinking for social workers: Exercises for the helping professions*. Pine Forge.
- Guyatt, G., Cairns, J. & Churchill, D. (1992) Evidence-Based Medicine A New Approach to Teaching the Practice of Medicine. *JAMA*, 268;(17):2420–2425.
- Haque, M. Shamsul (2007). Revisiting the New Public Management. *Public Administration Review*, 67, 179–182.
- Heinsch, M., Gray, M. & Sharland, E. (2016). Re-conceptualising the link between research and practice in social work: A literature review on knowledge utilisation: Re-conceptualising the link between research and practice. *International Journal of Social Welfare*, 25(1), 98–104. doi:10.1111/ijsw.12164
- IASSW (2025). *Global standards for social work education & training*. www.iassw-aiets.org. Hämtad 2025-03-13.
- Jacobsson, K. & Meeuwisse, A. (2020). ”State governing of knowledge”: Constraining social work research and practice. *European Journal of Social Work*, 23(2), 277–289. doi: 10.1080/13691457.2018.1530642
- Larsson Heidenblad, D. & Östling, J. (2024). *Kunskapshistoria: En introduktion*. Studentlitteratur.
- Lauri, M. (2016). *Narratives of governing rationalization, responsibility and resistance in social work*. Diss. Umeå universitet, 2016.
- Liedgren, P. & Kullberg, C. (2022). ”Easy ride or born to be wild?” The travelling of evidence-based social work to Sweden. *European Journal of Social Work*, 25(2), 224–237. doi: 10.1080/13691457.2021.1918064.
- Lynöe, N., Juth, N. & Eriksson, A. (2025). The disservice of publishing preliminary results based on a premature hypothesis: Semmelweis’ ordeal revisited. *Medicine, Health Care and Philosophy*. Publicerad online 13 februari 2025.
- Mathias, J. (2015). Thinking like a social worker: Examining the meaning of critical thinking in social work. *Journal of Social Work Education*, 51, 457–474.
- Nilsson, K. & Sunesson, S. (1988). *Konflikten, kontroll, expertis: Att använda social forskning*. Lund Studies in Social Welfare. Arkiv Förlag.
- Popper, K. R. (1963). *Conjectures and refutations: The growth of scientific knowledge*. London, UK: Routledge.
- Raj, K. (2013). Beyond postcolonialism and postpositivism: Circulation and the global history of science. *Isis*, 104(2), 337–347.
- Sackett, D.L., Rosenberg, W.M., Gray, J.A., Haynes, R.B. & Richardson, W.S. (1996). Evidence based medicine: What it is and what it isn't. *BMJ*, 312(7023), 71–72.

- Sager, M. & Pistone, I. (2019). Kunskap. I: A. Krohwinkel & U. Mannerheim (red.). *Moderna policies: Inspel för en framtidsinriktad hälso- och sjukvårdsdebatt*. Leading Health Care, s. 80–107.
- Salonen, T. & Panican, A. (2021). *Genomblysning av socionomfältet 2020: Nuläge och prognoser om socionomers utbildning och arbetsmarknad*. Research Reports in Social Work 2021:6. Lunds universitet, Socialhögskolan.
- Schwarz, E. (2019). Den ständige nybörjaren. I: J. Bornemark, M. Gunnarson, J. Hjertström Lappalainen, E. Schwartz, M. Shutzberg, M. Wolrath Söderberg & S. Wiberg. *Att utforska praktisk kunskap: Undersökande, prövande och avtäckande metoder*. Södertörn studies in practical knowledge 10. Södertörns högskola.
- Secord, J.A. (2004). Knowledge in transit. *Isis*, 95(4), 654–72.
<https://doi.org/10.1086/430657>
- SFS 2007:1233. *Förordning med instruktion för Statens beredning för medicinsk och social utvärdering*.
- Socialdepartementet (2017). *Barnets och ungdomens reform: Förslag för en hållbar framtid: Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården*. Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2023). *Evidensbaserad praktik i socialtjänsten 2022*. Den sjätte undersökningen om kommunala enhetschefers syn på evidensbaserad praktik.
www.socialstyrelsen.se
- SOU 2008:18. *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten: Till nytta för brukaren*. Fritzes förlag.
- Soydan, H. & Palinkas, L. (2014). *Evidence-based practice in social work*. Routledge.
- Ståhl, D. & Lundälv, J. (2024). Research knowledge utilisation among Swedish health social workers: Influence of higher education, job tenure and workplace. *International Social Work*, 67(5), 1211–1225.
<https://doi.org/10.1177/00208728241235264>
- Svensson, K. & Plantin, L. (2024). *Kunskap i socialtjänsten*. Research Reports in Social Work 2024:1. Lunds universitet.
- von Thiele Schwarz, U., Hasson, H. & Markström, U. (2024). *Erfarenhet, vetenskap, kunskap: För den kritiskt tänkande socionomen*. Natur & Kultur.
- Weiss, C. (1980). Knowledge creep and decision accretion. *Science Communication*, 1(3), s. 381–404.
- Östling, J. & Larsson Heidenblad, D. (2017). Cirkulation: Ett kunskapshistoriskt nyckelbegrepp. *Historisk tidskrift*, 137(2). Lunds universitet.